

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน
Sustainable Development of Buddhist Leadership among Dhammayuttika
Nikaya Monastic Leaders in Surin Province

พระครูวินัยธรโกมินทร์ สุโกวิท

Phrakhruginayadhara Gomin Sukovidho

พระสุรกาญจน์ โชติปัญญา

Phra Surakan Chotiphunyo

ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

Thanarat Sa-ard-iam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

E-mail: gomin14838@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาสภาพที่ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ และ 3) วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ ข้อมูลได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการและผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน พบว่า พระสังฆาธิการแต่ละรูปมีองค์ความรู้ไม่เท่ากัน ความสามารถในการคิดการตัดสินใจยังไม่เด็ดขาดพอ เกิดจากความไม่ทันและไม่เข้าใจในบริบทของสังคมทางโลก ขาดความรู้ในทางกฎหมายของพระสังฆาธิการ ปัจจุบันการทำหน้าที่จะต้องมองออกนอกรอบ แต่ยังคงมีศาสตร์คือความรู้และศีลวินัยคือนำมาปรับใช้ในการบริหาร เพื่อให้องค์ดำเนินไปในทิศทางที่ดีขึ้น 2) สภาพที่ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การเข้าใจในหน้าที่พระสังฆาธิการเกี่ยวกับงานด้านปกครอง คณะสงฆ์รวมถึงภารกิจทั้ง 6 ด้าน โดยส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีองค์ความรู้ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการจำเป็นต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ตลอดเวลา กล้าเผชิญกับสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมกับสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกวิวัฒน์ได้ 3) รูปแบบการพัฒนา

ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการมีความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ มีคุณธรรมและมีภาวะผู้นำตามหลักพุทธ อันเป็นที่พึงทางจิตใจของคนในชุมชน มีการประยุกต์ใช้ในบริบทของชุมชน วัด เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การมีรูปแบบแนวคิดที่เป็นภาวะผู้นำในปัจจุบันของพระสังฆาธิการจึงต้องสะท้อนถึงความหลากหลายตาม อัตลักษณ์ ประสบการณ์ และองค์ความรู้ของในแต่ละรูป

คำสำคัญ : คณะธรรมยุติกนิกาย, พระสังฆาธิการ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ABSTRACT

This article has three objective: 1) to study the leadership concepts of Sangha Administrators of the Dhammayuttika Nikaya in Surin Province; 2) to study the conditions promoting the leadership development of Sangha Administrators of the Dhammayuttika Nikaya in Surin Province; and 3 to analyze the model for sustainable leadership development of Sangha Administrators of the Dhammayuttika Nikaya in Surin Province. Data were collected through documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions. The key informants consisted of Sangha Administrators and executives from the Surin Provincial office of Buddhism. The collected data were analyzed and presented using descriptive analysis.

The study results revealed that: 1) Regarding the current leadership concepts of the Sangha Administrators of the Dhammayuttika Nikaya in Surin Province, it was found that each Administrator possesses varying levels of knowledge. Their decision-making abilities lack decisiveness due to an inability to keep pace with and fully understand the context of secular society, along with a lack of legal knowledge relevant to Sangha Administrators. Currently, performing their duties requires thinking outside the box while integrating the science of worldly knowledge and the discipline of monastic codes Dhamma-Vinaya into their Administration to steer the organization in a better direction. 2) Concerning the conditions promoting leadership development, it was found that a comprehensive understanding of their administrative duties, including the six aspects of Sangha affairs, is crucial. This is achieved by encouraging Sangha Administrators to acquire knowledge regarding the roles and duties of governing monks. They must be continuously eager to learn, courageous in facing emerging novelties, and adaptable to changes in the era of globalization. 3) As for the model for sustainable leadership development, it was found that Sangha Administrators must possess a profound understanding of their duties, moral integrity, and Buddhist leadership traits to serve as a spiritual refuge for the community. These qualities should be applied within the context of the community and the temple to foster sustainable development. Therefore, the current leadership model of Sangha Administrators

must reflect diversity based on the unique identity, experience, and body of knowledge of each monk.

Keywords: Dhammayuttika Nikaya, Monastic leadership, Buddhist leadership

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีระบบการปกครองที่ชัดเจนตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์ โดยพระพุทธองค์ทรงอยู่ในฐานะประธานของภิกษุสงฆ์ ยังทรงวางรากฐานการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาคให้แก่ภิกษุที่เข้ามาอุปสมบท โดยพระภิกษุสงฆ์ถือเอาหลักตามธรรมวินัยในการมาปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความมั่นคงของพระศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระธรรมวินัยได้กลายเป็นหลักเกณฑ์สูงสุดในการปกครองสงฆ์ ดังพุทธพจน์ว่า “...ดูกรอานนท์ ธรรมแลวินัยใด ที่เราได้แสดงแล้ว และบัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย ในเมื่อเราล่วงลับไป...” (ที.ม.(ไทย)10/141/178) ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระมหาเถระเห็นความสำคัญของพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ในภายหน้าคนที่จะสืบทอดพระศาสนาควรมีความเห็นในหลักธรรมและวินัยให้ตรงถูกต้องตามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ พระมหากัสสปเถระ จึงได้เริ่มสังคายนารวบรวมนพระธรรมคำสอนภายหลังจากที่พุทธปรินิพพานไปแล้ว 3 เดือน โดยได้จัดให้มี การสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อรักษาความถูกต้องของคำสอน และป้องกันความแตกแยกทางความเชื่อ เริ่มมีการแต่งตั้งผู้ดูแลในแต่ละเรื่องเพื่ออำนวยความสะดวกให้เป็นหมวดหมู่ โดยในครั้งนั้น พระมหากัสสปเถระ เป็นประธานทำสังคายนา พระอานนท์เป็นองค์วิสัยชาแสดงพระธรรม และพระอุบาลี เป็นองค์วิสัยชา (วิ.จ. (ไทย) 7/390-392/108) ในหมวดพระวินัยต่อมาใน พ.ศ. 235 ในยุคของพระเจ้าอโศกมหาราช ยังมีการสังคายนาครั้งใหญ่ที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของพระพุทธศาสนา และครั้งนั้นพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มายังประเทศไทย โดยพระพุทธศาสนาได้รับการพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมกลายมาเป็นระบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุคสมัย และตามรูปแบบการปกครองของบ้านเมือง โดยที่เห็นชัดเจน คือ ในสมัยสุโขทัย พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง มีการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราช เป็นประมุขสูงสุดของคณะสงฆ์ และแบ่งการปกครองออกเป็นคณะต่าง ๆ เช่น คณะสงฆ์ ลังกาวงศ์และคณะสงฆ์พื้นเมือง การปกครองยังคงต้องมีพระมหากษัตริย์ที่คอยอุปถัมภ์ดูแลและพิจารณา แต่ก็เน้นความบริสุทธิ์แห่งพระธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้เป็นหลัก ต่อมาในสมัยอยุธยา ระบบการปกครองคณะสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระบบมากขึ้นพระมหากษัตริย์ก็ยังทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก แต่มีการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชา และ พระราชาคณะ เพื่อช่วยกำกับดูแลคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร และมีการถวายสมณศักดิ์ ยศตำแหน่ง ในการบริหารจัดการได้ง่ายตามเมืองต่างๆ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513) ในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงฟื้นฟูพระศาสนาโดยการปฏิสังขรณ์วัด และแต่งตั้งพระสังฆาธิการขึ้นมาดูแลใหม่โดยยึดเอาจากสมัยอยุธยา ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ทรงตั้ง คณะธรรมยุติกนิกาย ในการช่วยฟื้นฟูพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ จากนั้นจึงช่วยจัดระบบระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดระเบียบของคณะสงฆ์เพื่อให้มีแบบแผนตามระบบราชการ จึงได้ตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2445 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่กำหนดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่มีลำดับขั้นของพระสังฆาธิการตั้งแต่ เจ้าอาวาส จนถึงสมเด็จพระสังฆราช พระราชบัญญัตินี้ยังเป็นพื้นฐานของระบบการปกครอง

คณะสงฆ์ในปัจจุบัน ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. 2475 คณะสงฆ์ก็ได้ปรับตัวให้เข้ากับบริบททางการเมืองการปกครองแบบรัฐสมัยใหม่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2548) โดยมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และมีการแก้ไขเพิ่มเติม ต่อมาได้มีการปรับปรุงเป็น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง จนถึง ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2561 ซึ่งมุ่งเน้นให้คณะสงฆ์มีความเป็นอิสระมากขึ้นในการบริหารงาน เพื่อปรับให้เข้ากับสังคมชุมชนตามแบบยุคสมัยที่เปลี่ยนไป มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองของคณะสงฆ์แบบกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วน ซึ่งแบ่งระเบียบการปกครองเป็น 2 ส่วน คือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยแต่งตั้ง เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รับผิดชอบดูแลปกครองพระภิกษุสงฆ์สามเณร และสมาชิกภายในวัด หรือภายในเขตที่ได้รับมอบหมาย จึงได้นำหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน มาช่วยในการปกครอง (พระสังฆาธิการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562) ทุกระดับ ต้องบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ อย่างเคร่งครัด การที่จะให้พระพุทธรูปที่ยืนและลดปัญหาได้ ทุกฝ่ายต้องหันหน้ามาร่วมมือร่วมใจสามัคคีกัน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการจำเป็นต้องมีสภาพความเป็นผู้นำที่ดี โดยต้องรู้จักมองเห็นปัญหาตั้งแต่เนิ่น ๆ สามารถที่จะคิดพัฒนาหาสาเหตุแท้จริงของปัญหา และหาวิธีการที่ดีที่สุดมาช่วยในแก้ไข เพื่อลดความเสียหายของปัญหานั้น ๆ ให้เร็วที่สุด ทั้งปัญหาในเรื่องของงานหรือเรื่องความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน การเป็นพระสังฆาธิการจึงควรนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง และช่วยสร้างความปรองดองของคนในสังคม โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทของชุมชนที่ตนอยู่ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2560) คณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริงจากนั้นวัดทั้งหลาย ก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อน ไม่ทันการณ์ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการ ให้กับการบริหาร กิจการคณะสงฆ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันถือว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพะสังฆราชเป็นประธาน (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539: 76) ในปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีส่งผลให้พระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการจำเป็นต้องพัฒนาให้มีคุณสมบัติภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ มีศีล มีสติ มีปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม นำพาคณะสงฆ์และคนในสังคมไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจได้ที่เข้มแข็งและอย่างยั่งยืน ตามที่มหาเถรสมาคมได้วางระเบียบการปกครองทั้ง 6 ด้านไว้ ที่เป็นหน้าที่หลักของ พระสังฆาธิการอันเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติทั้งต่อคณะสงฆ์และชุมชน ซึ่งพระสังฆาธิการที่มีภาวะผู้นำเป็นผู้นำทางในการปฏิบัติงานย่อมจะนำพาชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีประชากรเป็นลำดับที่ 18 ของประเทศไทย โดยมีวัดและพุทธศาสนิกชนอยู่เป็นจำนวนมาก พร้อมกับมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือ ทั้งด้านการเผยแผ่ธรรมะ การศึกษา และการพัฒนาชุมชน เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการโดยตำแหน่งจึงมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554: 3) การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้พระสงฆ์สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบันและ

อนาคตได้ ด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งของคณะสงฆ์และการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลทีกล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาสภาพที่ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทจังหวัดสุรินทร์

2. แนวคิดภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายจังหวัดสุรินทร์

ภาวะผู้นำแนวพุทธ คือ ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบไปด้วยการเป็นผู้ที่มี วิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถความรับผิดชอบในการทำงาน และมีทักษะด้าน ความสัมพันธ์ ระหว่าง บุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีหัวใจพระพรหม รู้รักสามัคคี มีความเสียสละ ไม่มี มานะทิฐิ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้นำที่จะทำให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุดใน (พระเทพปริยัติเมธี, 2553: 271) ผู้นำผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธยังสามารถนำเอากรอบหลักคิดหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาความ ชัดแย้งและการสร้างความปรองดองของคนในสังคมไปประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นหลัก คิดหลักธรรมในการทำงาน ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการในองค์การและอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อก่อให้เกิดสันติสุข สันติภาพของคนในสังคม โดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การที่ผู้นำนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ ใช้สติปัญญา หรืออำนาจอิทธิพลต่าง ๆ ของผู้นำในการจูงใจผู้อื่นหรือชักนำพาผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

สภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธในการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปกครอง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถนำกลุ่มบุคคลไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ โดยการนำเอาหลักคำสอนในพระไตรปิฎกมาใช้ในการปกครอง พระสังฆาธิการต้องมีวุฒิการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยการยึดหลักธรรม คือ 1) พระวินัยปิฎก ว่าด้วยพระวินัยสิกขาบท ของภิกษุและภิกษุณี 2) พระสุตตันตปิฎกว่าด้วยคำสอนบุคคล สถานที่ ที่เรียกว่า ชาตก 3) พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยสภาวะธรรม กาย จิต รูป และนิพพาน และนำหลักธรรมคำสอนต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ ในการเป็นผู้นำที่ดี มีศักยภาพ และทำให้ประชาชนมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

สภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธทางธรรมวินัย พระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนกลางของการดำเนินงาน โดยเน้นการเป็นแบบอย่างในหลักธรรมวินัย มีศีลธรรม ความประพฤติ และการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ภาวะผู้นำในลักษณะนี้สะท้อนถึงความเคารพต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า และการรักษาความมั่นคงของพระศาสนาในระดับสังคม ชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การยึดมั่นในธรรมวินัยช่วยสร้างความไว้วางใจจากประชาชนและเสริมสร้างความ

สามัคคีในหมู่สงฆ์ โดย อปริหานิยธรรม 7 คือ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง มี 7 ประการ คือ (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ (2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม (3) ไม่บัญญัติที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมันตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม (4) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง (5) บรรดากุลสตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ (6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถาน และปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหมด ทั้งภายในและภายนอก (7) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายในที่นี้กินความกว้าง หมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มาพึ่งมาสู่แว่นแคว้นที่มาแล้วพึ่งอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก (ที.ปา.(ไทย) 11/330/333, อัง.สตตก.(ไทย) 23/68/143)

สภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อพัฒนาบริหารจัดการ พระสังฆาธิการต้องมีทักษะในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดสรรงบประมาณ การบริหารบุคลากร การวางแผนกิจกรรม และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งมีวัดจำนวนมาก และมีบทบาทสำคัญในชุมชน การบริหารจัดการที่ดีช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะ การศึกษาพระปริยัติธรรม และการพัฒนาวัดดำเนินไปอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยมีการยึด . หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 และบุญกิริยาวัตถุ 10 ที่ตั้งแห่งการทำบุญทางทำความดี ละเว้นการทำชั่ว ซึ่งบุญกิริยาวัตถุ 10 นั้นเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ, ทางทำความดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 89-93) เพื่อเครื่องขัดเกลาจิตใจของผู้นำให้เป็นที่ตั้งแห่งต้นบุญ ส่วนหลักกุตลกรรมบถ 10 การกระทำความดี ทางกายกรรม วชิกรรม และมโนกรรม ทางแห่งกุตลกรรม ทางแห่งความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี 10 อย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553: 21)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณของชุมชน พระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน โดยเป็นที่พึ่งทางใจในยามวิกฤต เช่น ภัยพิบัติ โรคระบาด หรือปัญหาสังคมต่าง ๆ การเป็นผู้นำในลักษณะนี้ต้องอาศัยความเข้าใจในบริบทของชุมชน ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีเมตตา และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับประชาชน โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ ละเว้นการทำชั่วทั้งปวงเป็นคนดีมีศีลธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน (2) เป็นผู้มีความกตัญญูรู้บุญคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ และเยี่ยมเยียนดูแลท่านอย่างสม่ำเสมอ (3) เป็นผู้บริหารชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุดในการใช้สิ่งสาธารณประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันในชุมชน อันเป็นการสร้างสันติสุขของชุมชนอย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นหัวใจสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาในระดับท้องถิ่น

3. การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

การส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากเพื่อช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถช่วยงานในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนมั่นคง จากการศึกษา การสัมภาษณ์

และการสนทนากลุ่ม ได้นำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ซึ่งได้แบ่งประเด็นหลายประเด็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การมีองค์ความรู้เรื่องหลักธรรม และเทคโนโลยีการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นที่ที่สำคัญที่พระสังฆาธิการต้องมีและสร้างให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อกระแสโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์อย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร คณะสงฆ์ หรือชุมชนเป็นวงกว้างใน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้การที่พระสังฆาธิการจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้มีการทำหลักสูตรถวายความรู้แต่พระสังฆาธิการเพื่อการเข้าถึงความรู้ที่เป็นเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต สมาร์ทโฟน และโซเชียลมีเดีย จะเป็นแหล่งองค์ความรู้ที่สำคัญที่จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถเผยแพร่ธรรมะและสื่อสารกับประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการจัดกิจกรรมธรรมะ การประชุม และการอบรมภาวะผู้นำ เป็นแนวทางที่ช่วยให้การบริหารงานคณะสงฆ์มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การเป็นผู้นำที่เข้าใจกับเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สังคมไทยในยุคปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นฐานในการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร พระสังฆาธิการจึงต้องปรับบทบาทให้สามารถเข้าถึงและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ การส่งเสริมการศึกษา และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ พระสังฆาธิการจึงจำเป็นต้องทำความรู้จักกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นมาจากการแข่งขันที่ไร้พรมแดน ของโลกยุคเศรษฐกิจที่โดยมีเทคโนโลยีและการสื่อสาร ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นพระสังฆาธิการจำเป็นต้องเป็นผู้ที่ช่วยส่งเสริมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

การพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพุทธ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ เช่น การจัดอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำ การให้ทุนการศึกษา และการจัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ การสนับสนุนเหล่านี้ช่วยให้พระสังฆาธิการมีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพการเป็นผู้ประสานงานในองค์กรให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และประสานงานนอกองค์กรให้เกิดภาคีเครือข่ายร่วมคิดร่วมจัดการศึกษา กระบวนการในการใช้ความคิดเป็นสิ่งที่ผู้นำอย่างพระสังฆาธิการต้องพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อที่จะได้นำไปพัฒนาบุคคล หรือองค์กรคณะสงฆ์ให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน การนำหลักพุทธธรรมคือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการบริหารองค์กรจะต้องประกอบไปด้วยรูปแบบ หรือต้นแบบของควมมีภาวะผู้นำที่ดี

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธแบบบูรณาการ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธควรผสมผสานหลักธรรมวินัย เข้ากับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยจัดทำแผนพัฒนารายบุคคลที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ การบูรณาการนี้ช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคง ผู้นำสามารถ

ที่นำเอากรอบหลักคิดหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยยึดหลักการปกครองตามระเบียบที่มหาเถรสมาคมได้วางภาระงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านศาสนศึกษา 3. ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านเผยแผ่ 5. ด้านสาธารณูปการ 6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยการบูรณาการนำเอาหลักพุทธธรรมมาผสมผสานกับทักษะผู้นำสมัยใหม่

การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนพระสังฆาธิการต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน โดยเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากญาติโยมและผู้นำท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมวัด เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การจัดงานบุญ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้พระสังฆาธิการเข้าใจความต้องการของประชาชนและสามารถปรับบทบาทให้สอดคล้องกับบริบทได้อย่างเหมาะสม การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารองค์กรนั้นจะต้องประกอบไปด้วยรูปแบบ หรือต้นแบบของควมามีภาวะผู้นำ แล้วนำไปสู่สิ่งที่ได้รับจากต้นแบบมาศึกษาทำความเข้าใจในหลักการที่เหมาะสม โดยมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการดึงศักยภาพของตนขึ้นมาเพื่อที่จะได้นำสิ่งที่มีนั้นไปเข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยใช้ปัญญาเพื่อเป็นการวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบด้วยการไตร่ตรองว่าสิ่งนั้นควรทำหรือไม่ควรทำ

การสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดตั้งเครือข่ายพระสังฆาธิการในระดับอำเภอและจังหวัดช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี เช่น การจัดประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน และการจัดกิจกรรมร่วมกัน การสร้างเครือข่ายยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์และส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำในระดับภูมิภาคอย่างเป็นระบบนอกจากนี้ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอในการร่วมแบ่งปันความรู้ต่างๆ จะช่วยให้การจัดการ ความรู้ “มีชีวิต” อยู่เสมอ ความรับผิดชอบ กล่าวคือ ในการทำงานหากงานที่ทำประสบผลสำเร็จ ก็จะไม่แย่งกันเอา ความดีความชอบใส่ตัวว่าฉันเป็นคนทำงานนั้นเอง หรือหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น พนักงานก็จะมีมีการกล่าวโทษกัน แต่จะช่วยกันแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นบรรยากาศของความร่วมแรงร่วมใจก็จะเกิดขึ้น พนักงานรู้สึกว่าการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การทำงานของตนเองและองค์กรดีขึ้น (อรศิริ เกตุศรีพงษ์, 2550 : 43-46) การทำงานเป็นเครือข่ายจึงทำให้องค์คณะสงฆ์สามารถพัฒนาไปได้ อย่างยั่งยืน

ภาพ การประชุมพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกาย เพื่อพัฒนาศักยภาพการปกครอง ณ วัดสุทธิธรรมาราม ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่มา: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ (ธรรมยุต) วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2568

4. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในบริบทจังหวัดสุรินทร์

คณะผู้เขียน โดยความเห็นชอบของอาจารย์ประจำวิชาฯ จัดให้มีการสนทนากลุ่ม ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน” เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2568 ณ ห้องประชุม อาคาร 90 ปี พระพรหมวชิรโมลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผลจากการสนทนากลุ่มสรุปเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

ภาพผู้ร่วมเสวนา เรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ธรรมยุติกนิกาย ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
ที่มา: พระครูวินัยธร โกมินทร์ สุโกวิท, วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2568

A blue and yellow poster for a round table discussion. The title is "เสวนาวิชาการ หัวข้อเรื่อง 'การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสุรินทร์ อย่างยั่งยืน'" (Academic Round Table Topic: 'Sustainable Leadership Development of Buddhist Monks in Surin Province'). It lists the date as September 27, 2025, and the time as 10:00-12:00 PM. The location is the 90th Anniversary Hall, Phra Prammachiramolai, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus. It features six circular portraits of the participants: Phra Kru Winai, Phra Prachonchai, Phra Prachonchai, Phra Prachonchai, Phra Prachonchai, and Phra Prachonchai. There is also a small image of a building and a document at the bottom right.

ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์สนทนากลุ่ม เรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ อย่างยั่งยืน
ที่มา: พระครูวินัยธร โกมินทร์ สุโกวิท

ในประเด็นการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอแยกสรุปตามลำดับดังนี้

พระครูสิทธิพัฒนาเมธี เจ้าคณะอำเภอสาโรงทาบ (2568) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ ว่าโดยธรรมดาการคัดเลือกพระสังฆาธิการ เลือจากจากอาวุโส ภัณฑะ จึงทำให้พระสังฆาธิการมีความอ่อนด้อยต่อภาวะผู้นำในโลกปัจจุบัน สังฆาธิการที่มีอายุกาลบางรูปไม่สนใจ สื่อออนไลน์ และขาดมุมมอง ขาวสารในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคม พระเถระ ธรรมยุต จึงมีหลักการปฏิบัติคือพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมตตาทำให้ผู้นำปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณาทำให้ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบปัญหา มุทิตาทำให้ยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และอุเบกขาทำให้วางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง คุณธรรมทั้งสิ้นนี้ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและความสามัคคีในองค์กร

พระมหาพุทธพิชัย รองเจ้าคณะอำเภอทาบเชิง (2568) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ ว่าหลักสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธประการแรก คือ ธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ ผู้นำจะตัดสินใจโดยยึดความถูกต้อง ความยุติธรรม และประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว หลักธรรมที่สนับสนุนแนวคิดนี้ เช่น ทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง ได้แก่ ทาน ศีล บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความยุติธรรม หากผู้นำยึดหลักเหล่านี้ จะก่อให้เกิดความศรัทธาและความไว้วางใจจากผู้ตาม

วรวิทย์ ทองไทยนันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ (2568) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ ว่าภาวะผู้นำในมุมมองของโลกสมัยใหม่คือความสามารถในการชี้แนะ สร้างแรงบันดาลใจ และผลักดันบุคคลหรือองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ แต่เป็นทักษะและอิทธิพลที่เกิดจากความน่าเชื่อถือ วิสัยทัศน์ และความสามารถในการบริหารจัดการคน ซึ่งมีความศรัทธาเป็นที่ตั้ง เมื่อพระเถระที่เป็นพระสังฆาธิการ มีแนวที่ ผิดถูกบ้างด้วยความศรัทธาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ก็ตอบรับด้วยความสนทนใจ

โดยสรุปผลการสนทนากลุ่มย่อยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำเชิงพุทธยังเน้นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผ่านการฝึกสติและสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญาในการตัดสินใจ ผู้นำที่มีสติจะไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์ชั่ววูบ แต่จะพิจารณาเหตุและผลอย่างรอบคอบ ลดความขัดแย้งและความผิดพลาดในการบริหารงาน ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นแนวทางการเป็นผู้นำที่ผสมผสานคุณธรรม ปัญญา และความเมตตาเข้าด้วยกัน ผู้นำที่ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะสามารถนำพาองค์กรและสังคมไปสู่ความสงบสุข ความยุติธรรม และความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นการพัฒนาความสำเร็จภายนอกควบคู่กับความเจริญงอกงามภายในจิตใจของตนเองและผู้อื่น

ภาพการเสวนา เรื่องการพัฒนาสถานะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ อย่างยั่งยืน
ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
ที่มา: พระครูวินัยธ โกมินทร์ สุโกวิท, วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2568

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2568

อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์ (2568) รองผู้อำนวยการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ ว่าคือการเป็นผู้นำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรม มากกว่าอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้นำที่ดีต้องพัฒนาตนเองทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้สามารถนำพาผู้อื่นไปสู่ความสงบสุขและความเจริญอย่างยั่งยืน ต้นแบบสูงสุดของภาวะผู้นำเชิงพุทธคือ พระพุทธเจ้า ผู้ทรงใช้ปัญญาและเมตตาในการสั่งสอนโดยไม่ใช้อำนาจบังคับ

นิตานาด แก้ววินัด (2568) อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ ว่าภาวะผู้นำเชิงพุทธยังเน้นการมีสติ เพื่อควบคุมอารมณ์และการกระทำ ผู้นำที่มีสติจะไม่ตัดสินใจด้วยอคติ แต่ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุและผลอย่างรอบด้าน ภาวะผู้นำในมุมมองพุทธคือการนำด้วยคุณธรรมและปัญญา มุ่งประโยชน์ส่วนรวม สร้างความสามัคคี และพัฒนาทั้งความสำเร็จภายนอกควบคู่กับความเจริญภายในจิตใจ ซึ่งเป็นรากฐานของความยั่งยืนที่แท้จริงในสังคม

ภาพการสัมภาษณ์ เรื่องการพัฒนาสภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ อย่างยั่งยืน ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ที่มา: พระสุรกาญจน์ โชติปญโญ, วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2568

5. องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

ผู้นำที่มีความรู้จากการศึกษาหรือจากประสบการณ์จะทำให้ประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 พระสังฆาธิการต้องมีความรู้ ความสามารถที่จะนำไปใช้ในการดูแลคนในองค์กรได้ความรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผู้ส่งเสริมการพัฒนาผู้นำ และกระตุ้นบทบาทสมมติของการเป็นผู้นำบุคคลที่ทำงานในองค์กรในศตวรรษที่ 21 ต้องได้

ภาวะผู้นำต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวตามบริบท พระสังฆาธิการต้องสามารถปรับบทบาทให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะ การจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และการบริหารงานคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ พระพุทธศาสนาสามารถทำให้เกิดความสุขสงบในจิตใจ แต่ในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งปรวนแปรทางวัตถุและความสนุกสนานบันเทิงที่ได้มาโดยฉับพลัน ความสุขสงบในจิตใจกลับเป็นสิ่ง ที่หาได้ยาก ผู้คนเป็นอันมากเชื่อว่าเงินตราและสิ่งเสพจะทำให้มีความสุขแต่แม้จะมีเงินมากเท่าไร ก็หาได้มีความสุข เพิ่มขึ้นไม่ เคยมีการวิจัยในสหรัฐอเมริกาโดยสอบถามผู้คนที่ว่าอะไรจะช่วยให้เขามีความสุขมากขึ้น คำตอบก็คือมีเงินมากขึ้น แต่เมื่อมีเงินมากขึ้นก็จะพบว่าชีวิตก็ไม่ได้มีความสุขมากขึ้นเลย อาจเป็นทุกซ์กว่าเดิมด้วยซ้ำ ความทุกซ์ท่ามกลางความมั่งคั่งนี้เอง ที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากขึ้นตระหนักรู้ว่า ศาสนาอาจเป็นคำตอบได้

การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การพัฒนาภาวะผู้นำไม่สามารถทำได้โดยลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ชุมชน และองค์กรพุทธต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

การประเมินผลภาวะผู้นำควรมีความเป็นระบบและต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สามารถปรับปรุงแนวทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม การใช้เครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในอนาคต

1. สภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์มีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น การศึกษาพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์มีแนวคิดภาวะผู้นำที่หลากหลาย การมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เกิดจากการแสวงหาความรู้ของตัวพระสังฆาธิการเอง บางรูปมีประสบการณ์ความคิดเห็น อັตลักษณ์ส่วนตัวที่แตกต่างกัน แต่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักธรรมวินัยนั้นส่วนมากแล้วพระสังฆาธิการจะมีมากกว่า และสามารถเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำได้ โดยการเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการปกครองบริหารจัดการ แต่ยังรวมถึงการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ การประสานงานกับชุมชน การรักษาความมั่นคงของพระศาสนาในบริบทที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เช่น กลุ่มไทย เขมร ลาว และกวย พระสังฆาธิการที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธโดดเด่นสามารถที่จะผสมผสานหลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ากับทักษะการบริหาร เช่น ในการวางแผน ในการจัดการทรัพยากรบุคคล และในการสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก การบูรณาการนี้ช่วยให้การบริหารงานคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาและความศรัทธาของประชาชนไว้ได้อย่างมั่นคง ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์ จึงเป็นมีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างความเคร่งครัดของข้อวัตรที่ได้ประพฤติปฏิบัติตามที่ครูบาอาจารย์ได้ให้การอบรม แต่สามารถที่ความยืดหยุ่นให้เหมาะสมต่อบริบทของสังคมชุมชนวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ ทำให้สามารถดำรงรักษาความมั่นคงของคณะสงฆ์และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนได้อย่างดี

2. ปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาภาวะผู้นำของการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์ การส่งเสริมพัฒนาภาวะผู้นำไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์ หน่วยงานราชการท้องถิ่น และชุมชน โดยให้มีการจัดอบรม ถวายความรู้วิชาการและเชิงปฏิบัติการ โดยการการศึกษาดูงานเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

การจัดอบรมถวายความรู้หรือเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หรือการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยใช้เครื่องมือประเมินภาวะผู้นำ เช่น แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ เป็นแนวทางที่ช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีเป้าหมายและสามารถปรับปรุงได้ตามความเหมาะสม

3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการธรรมยุติกนิกายในจังหวัดสุรินทร์สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง การที่พระสังฆาธิการที่มีสภาวะการเป็นผู้นำเชิงพุทธที่จะสามารถพัฒนาให้ใช้ได้จริงกับบริบทโลกยุคปัจจุบัน คือการบูรณาการ การมีส่วนร่วม และการประเมินผลหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและเป็นผู้ดำเนินการรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง การบริหารคนยังมีสิ่งลึกลับอีกอย่างหนึ่ง คือ เครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ เราไว้ใจเขา เรารักเขา เราหวังดีต่อเขา อย่างนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคงได้ยินได้ฟังมาแล้วจากหนังสือธรรมะทั่ว ๆ ไป เรื่องสังคหวัตถุ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การพูดจาไพเราะ และการบำเพ็ญประโยชน์ อันเป็นเครื่องหนุนเหนี่ยวให้เกิดความร่วมมือกันได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในจังหวัดอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืนในลักษณะนี้ช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถเป็นผู้นำที่มีคุณภาพและเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง

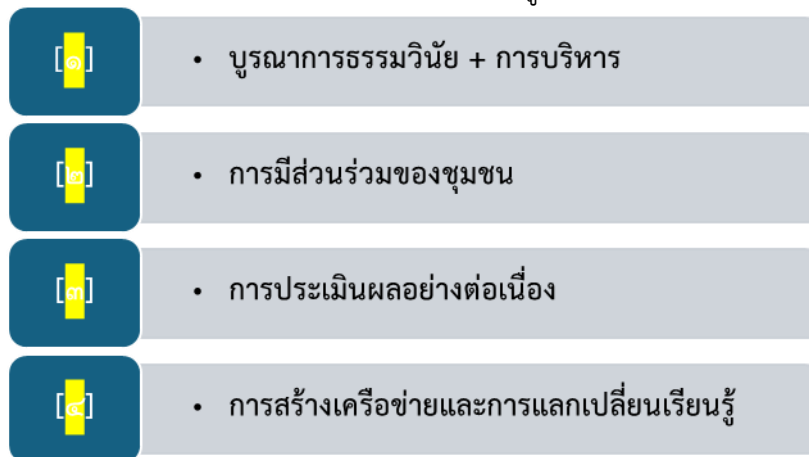
การร่วมเสวนา เรื่องการพัฒนาสภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสุรินทร์ธรรมยุติกนิกาย อย่างยั่งยืน สามารถสรุปประเด็นได้ตามตารางข้อมูลด้านล่างนี้

1. ตารางสรุปผลการวิจัย

ประเด็นหลัก	รายละเอียดผลการวิจัย	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
แนวคิดภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ	ภาวะผู้นำสะท้อนความหลากหลายทางอัตลักษณ์ ความรู้ และประสบการณ์ โดยเน้นธรรมวินัยควบคู่กับการบริหารจัดการ	ส่งเสริมการอบรมภาวะผู้นำแบบบูรณาการทั้งด้านธรรมวินัยและการบริหาร
ปัจจัยส่งเสริมภาวะผู้นำ	เทคโนโลยี การสนับสนุนจากรัฐ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นแรงผลักดันสำคัญ	พัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัลและบริบทท้องถิ่น
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ	การบูรณาการ การมีส่วนร่วม การประเมินผล และการสร้างเครือข่าย คือแนวทางที่ใช้ได้จริง	จัดตั้งศูนย์พัฒนาภาวะผู้นำสงฆ์ระดับจังหวัด และสร้างระบบติดตามผล
บทบาทของชุมชน	ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและประเมินภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเวทีสาธารณะและกิจกรรมวัด
ความยั่งยืนของการพัฒนา	ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	บูรณาการแผนพัฒนาภาวะผู้นำไว้ในยุทธศาสตร์คณะสงฆ์จังหวัด

ตารางที่ 1 แสดงตารางสรุปผลการวิจัย

1 แผนภาพแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ 1 แสดงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน

คำอธิบายแต่ละขั้นตอน

1. บูรณาการธรรมวินัยกับการบริหารสมัยใหม่ ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีความรู้ทั้งด้านพระธรรมวินัยและทักษะการบริหารจัดการ เช่น การวางแผน การจัดการทรัพยากร และการใช้เทคโนโลยี

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดเวทีให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและประเมินกิจกรรมของวัด เพื่อให้ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

3. การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ใช้เครื่องมือประเมิน เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เพื่อวัดผลและปรับปรุงแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

4. การสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดตั้งเครือข่ายพระสังฆาธิการในระดับอำเภอ/จังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี รวมถึงการจัดประชุมสัมมนาและศึกษาดูงาน

6. บทสรุป

ผู้นำแนวพุทธต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงการโดยพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น บุคคลที่มีความเป็นผู้นำหรือสภาวะความเป็นผู้นำในเชิงพุทธนั้นต้องยึดหลักธรรมวินัย หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาใช้ในการดูแลคณะสงฆ์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนแล้ว จึงกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีที่จะนำมาใช้ในการจัดการซึ่งต้องอาศัยการวางแผนการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ ที่ได้จากการหาองค์ความรู้ จึงนำไปปฏิบัติตามแผนที่ต้องอาศัยความเข้าใจ ในหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำ และความร่วมมือจากทุกคนในองค์กร โดยมีการเสริมแรงให้กับความเปลี่ยนแปลงโดยการชี้แจงให้บุคลากรในองค์กรทราบถึงความเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงที่ได้เกิดขึ้นแล้ว และแสดงความขอบคุณต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีส่วนช่วยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแล้ว ธรรมที่เป็นเครื่องเจริญ ดีแล้วย่อมทำให้มีความเจริญขึ้น อย่างหลักธรรมที่ว่า อัมมานุอัมมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามหลักคือให้สอดคล้องพอดีตามขอบเขตความหมายและวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรม จึงทำการประเมินผลการบริหารจัดการต้องภาวะผู้นำเก่งทั้งงานและเก่งทั้งคน มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างทีมงานเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ และนำศักยภาพของคนในองค์กรออกมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ภาวะผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ และทำให้เห็นทั้งปรีดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ บริบูรณ์ด้วยพระธรรมวินัยและมีความเชี่ยวชาญในการบริการปกครองในงานคณะสงฆ์ 6 ด้านได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. (2567). รายงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: สำนักงานเจ้า

คณะจังหวัดสุรินทร์ (ธรรมยุต).

นิตานาถ แก้ววินัด. (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2568). อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์.

พระครูสิริพัฒน์เมธี. (สนทนากลุ่ม 27 กันยายน 2568). เจ้าคณะอำเภอสำโรงทาบ(ธ) วัดบูรพาราม ตำบลใน

เมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.

พระเทพปริยัติเมธี. (2553). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย. (รายงานการวิจัย).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2548). การคณะสงฆ์กับการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2560). **พุทธบริหาร: ศิลปะการบริหารจัดการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุทธรพิชาญ โยธสาสน์. (สนทนากลุ่ม 27 กันยายน 2568). **รองเจ้าคณะอำเภอกาบเชิง วัดพระหมสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์**.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- วรวิทย์ ทองไทยนนท์. (สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2568). **ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์**.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). **ตำนานคณะสงฆ์. พระนคร: คลังวิทยา**.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. นครปฐม: กองพุทธศาสนสถาน.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). **คู่มือการบริหารงานคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อรศิริ เกตุศรีพงษ์. (2550). **สังคหวัตถุ 4 : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้**. วารสาร ProductivityWorld เพื่อการเพิ่มผลผลิต, 12(68), 43-46.
- อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์. (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2568). **รองผู้อำนวยการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย**.